

УДК 336.631

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-21

Сиренко Н. М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0003-1660-1073

e-mail: sirenko@mnau.edu.ua

Мікуляк К. А., аспірант, асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0001-8317-0360

e-mail: mikulyak@mnau.edu.ua

Ганніченко Т. А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0001-7597-6946

e-mail: tetianagann@gmail.com

Поліщук А. І., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0002-6870-3664

e-mail: alinapolischuk2001@gmail.com

Фінансовий лізинг як запорука розвитку суб'єктів аграрного сектору економіки України

***Анотація.** У процесі дослідження з'ясовано, що перспективним напрямом оновлення основних фондів та забезпечення низки додаткових послуг для суб'єктів аграрного сектору є фінансовий лізинг. Проаналізовано сутність фінансового лізингу, суб'єктів, які беруть участь у його здійсненні, а також нормативно-правове забезпечення. Систематизовано переваги та недоліки фінансового лізингу, детальний аналіз яких дає змогу констатувати наявність більшості переваг, у тому числі порівняно з класичним кредитуванням. Встановлено, що джерелом фінансування закупівлі такої техніки для її передачі у користування на умовах фінансового лізингу та заходів за операціями фінансового лізингу є передбачені у державному бюджеті на цю мету кошти, які використовуються на умовах поворотності згідно з укладеними договорами. Представлено динаміку зміни питомої ваги вартості договорів фінансового лізингу, укладених за галузями та обладнанням. Узагальнено іноземний досвід здійснення фінансового лізингу як привабливого та ефективного інструмента фінансових інвестицій у виробничі фонди. Україна повинна широко застосовувати даний інструмент фінансування аби стимулювати економічне зростання та розвиток малих і середніх підприємств. Доведено, що розвиток підприємств аграрного сектору можливий за умов впровадження програм підтримки фінансування та податкових стимулів для лізингоодержувачів та лізингодавців.*

***Ключові слова:** лізинг; фінансовий лізинг; капітальні інвестиції; аграрний сектор; державний бюджет.*

Sirenko Natalia, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Mikuliak Kateryna, Assistant of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Gannichenko Tetiana, Ph. D. in Pedagogy, Associate Professor of the Foreign Languages Department, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine.

Polishchuk Alina, Applicant of Higher Education, Mykolayiv National Agrarian University, Ukraine

Financial Leasing as a Guarantee of Development of the Agricultural Sector Economy of Ukraine

***Annotation. Introduction.** It was found that the promising direction of renewal of fixed assets and the provision of a number of additional services for the agricultural sector is financial leasing. The essence of financial leasing, the subjects involved in its implementation, as well as regulatory support are analyzed. The advantages and disadvantages of financial leasing are systematized. The dynamics of changes in the share of the value of financial leasing agreements concluded by industries and equipment is presented. The foreign experience of financial leasing as an attractive and effective instrument of financial investments is generalized.*

***Purpose.** The purpose of the study is to reveal the essence and features of financial leasing as one of the promising tools for the development of agricultural sector entities, to upgrade equipment and provide a number of additional services.*

¹Стаття надійшла до редакції: 15.02.2021

Received: 15 February 2021

Results. The article explores the realities and identifies prospects for the provision of financial leasing services to the agricultural sector of Ukraine, as an important tool for updating production assets and providing additional services. The advantages and disadvantages of financial leasing operations are systematized. The world experience of financial leasing as an attractive and effective tool of financial investments in production assets is considered.

Conclusion. The growth of the financial leasing market for the provision of services to agricultural entities will be due to the resumption of economic activity and the promotion of the benefits of this form of financing capital investments. Raising consumer and small and medium-sized business awareness of leasing as a tool for access to finance should be a priority for the leasing industry, its association and the government.

Keywords: leasing; financial leasing; capital investments; agricultural sector; national budget.

JEL Classification: Q13, Q14, G 19.

Постановка проблеми. В Україні ринок фінансового лізингу, попри постійне зростання, залишається досить невеликим у порівнянні з європейськими країнами. Основними стримуючими факторами розвитку лізингової галузі є недостатня обізнаність компаній, малих та середніх підприємств щодо переваг лізингу для фінансування розширення бізнесу; обмеження в можливості залучати кошти для лізингових компаній (вартість залучення висока, а обсяги є обмеженими); відокремленість лізингової галузі від міжнародних тенденцій та напрацювань; брак розуміння, що це інноваційний спосіб придбання обладнання, яке являється ключовим елементом бізнесу, завдяки гнучкій схемі фінансування [10]. Забезпечення подальшого розвитку фінансового лізингу в аграрному секторі вимагає вдосконалення й реформування, зокрема шляхом оновлення моделі регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань забезпечення виконання умов фінансового лізингу приділяли увагу В. Галушко, Л. Деревецький [2], А. Карнаушенко [3], Т. Топішко [4], В. Більський, О. Витвицька, М. Грицишина, Н. Добіж, І. Дорош, О. Олійник та ін. Поняття та облік фінансового лізингу на підприємствах досліджувала Т. Пісоченко.

У своїй науковій праці «Переваги та недоліки лізингу як виду фінансування...» А. Карнаушенко підкреслив, що «...лізинг є складним й багатограним економічним явищем, яке поєднує операції оренди, купівлі-продажу, інвестування фінансової та підприємницької діяльності, а також кредитування. Придбання в лізинг, у свою чергу, є швидкою й простою можливістю для суб'єкта підприємницької

діяльності оновити застарілу матеріально-технічну базу та як наслідок – можливість відновити або збільшити потенціал господарства й покращити якість сільськогосподарської (с.-г.) продукції відповідно до вимог сьогодення. Лізинг примирює суперечності між підприємством, у якого відсутні кошти на модернізацію та оновлення матеріально-технічної бази, і банківської установи, яка неохоче надає цьому підприємству кредит, через те, що не має достатніх гарантій повернення інвестованих коштів...» [3].

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є розкриття сутності та особливостей здійснення фінансового лізингу як одного із перспективних інструментів забезпечення розвитку суб'єктів аграрного сектору економіки України.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий лізинг є перспективним напрямом, створюючи нові можливості для розвитку аграрних підприємств у частині оновлення основних фондів та забезпечення низки додаткових послуг (доставляння, встановлення, технічна підтримка, гарантійне обслуговування, супровід у разі настання страхового випадку, надання додаткового транспорту на період ремонту).

Згідно з п. 1 ст. 1 Закону України «Про фінансовий лізинг», фінансовий лізинг є видом цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу. За таким договором лізингодавець зобов'язується придбати у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингодержувачем специфікацій та умов й передати її у користування лізингодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі) (рис. 1) [1].

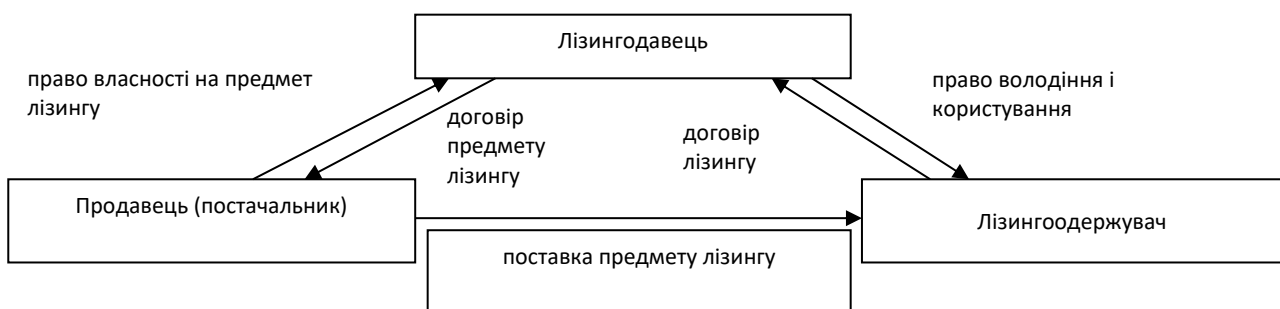

Рисунок 1 – Схема здійснення фінансового лізингу

Джерело: побудовано авторами з використанням [4]

При цьому, відповідно до законодавства, предметом договору лізингу може бути неспоживна річ, визначена індивідуальними ознаками й віднесена до основних виробничих фондів, а також майно, що перебуває у державній або комунальній власності та щодо якого відсутня заборона передачі в користування та/або володіння [1].

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про фінансовий лізинг» [1] суб'єктами фінансового лізингу можуть бути лізингодавець, лізингоодержувач, продавець (постачальник) та інші юридичні або фізичні особи, які є сторонами багатостороннього договору лізингу (рис. 2).

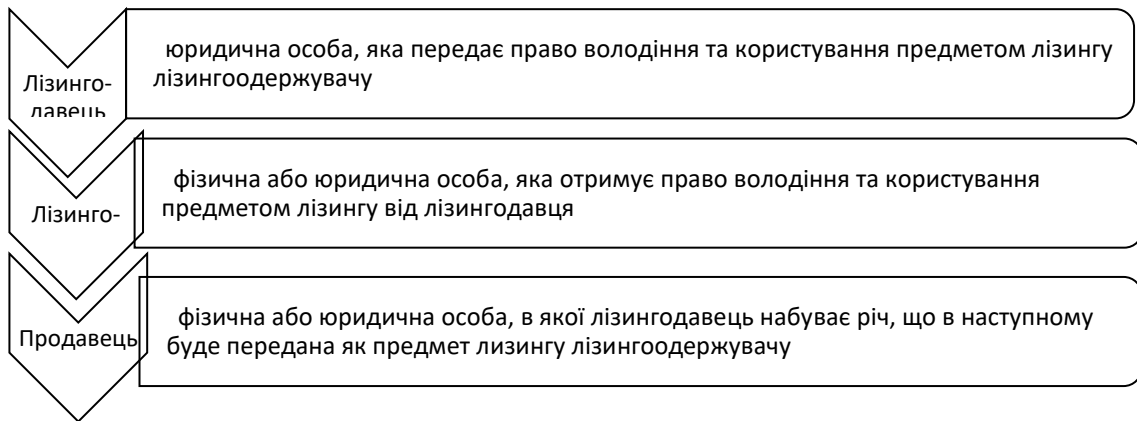

Рисунок 2 – Суб'єкти фінансового лізингу

Джерело: побудовано авторами з використанням [1; 4]

Фінансовий лізинг схожий з довгостроковим кредитуванням на придбання устаткування та інших основних фондів, проте лівова частка потенційних

клієнтів лізингових компаній не мають розуміння щодо характеристик продуктів фінансового лізингу, у тому числі їх переваг та недоліків (рис. 3).

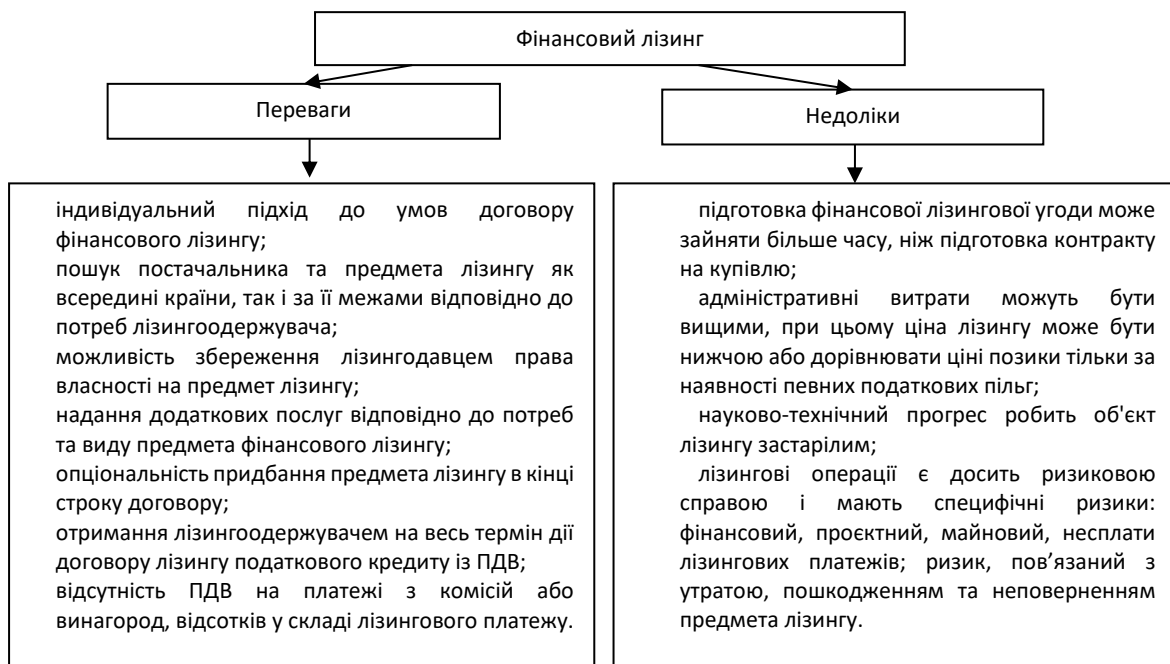

Рисунок 3 – Переваги та недоліки фінансового лізингу

Джерело: побудовано авторами з використанням [3]

Позитивні риси, притаманні фінансовому лізингу, дають змогу констатувати, що лізингові послуги у

майбутньому можуть стати більш привабливими для підприємств аграрного сектору з урахуванням

ключових аспектів нової моделі регулювання. Наявний потенціал основних виробничих фондів можна використовувати з більшою вигодою, створивши дієву лізингову систему, а також гарантувати придбання та використання суб'єктами аграрного сектору сучасного обладнання з мінімальними інвестиційними витратами.

Джерелом фінансування закупівлі техніки для її передачі у користування на умовах фінансового лізингу та заходів за операціями фінансового лізингу є передбачені у державному бюджеті на цю мету кошти, які використовуються на умовах поворотності згідно з укладеними договорами [8]. Лізингові компанії в порядку виконання укладених договорів постачання (купівлі-продажу) отримують техніку від заводів-виробників чи їх постачальників і відповідно до укладених договорів фінансового лізингу передають техніку лізингодержувачам [2].

Надання послуг фінансового лізингу в Україні здійснюється також банківськими установами,

юридичними особами-лізингодавцями, які не є фінансовими установами та фінансовими компаніями, які є фінансовими установами. При цьому, на вітчизняному ринку фінансового лізингу активну роль відіграє Асоціація «Українське об'єднання лізингодавців», яка створена у 2005 р. та є відкритим добровільним договірним об'єднанням професійних учасників ринку оперативного та фінансового лізингу, здійснює координацію їх діяльності задля сприяння розвитку фінансового та оперативного лізингу [11]. Допомогу аграріям у придбанні сільськогосподарської техніки та обладнання за механізмом лізингу надає державна компанія «Укragenrolizing».

Основними контрагентами юридичних осіб-лізингодавців є суб'єкти господарської діяльності у сфері сільського господарства, транспорту та послуг. Так, протягом 2019 р. у сільському господарстві вартість укладених договорів фінансового лізингу становила 6 758,8 млн грн, проти 5 113,2 млн грн у 2018 р. (рис. 4).

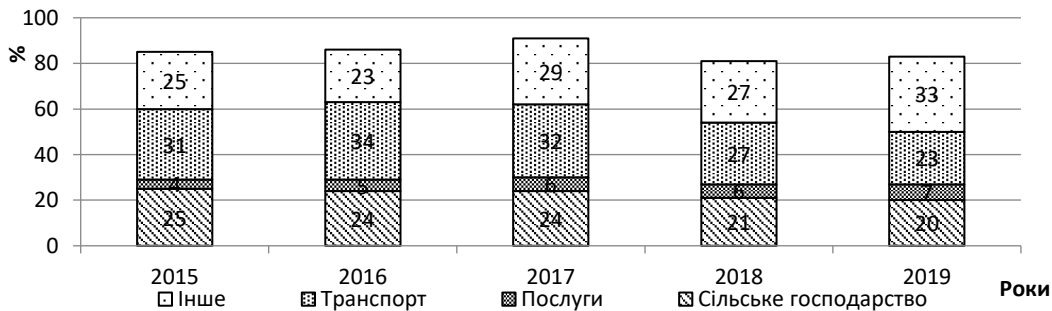

Рисунок 4 – Вартість договорів фінансового лізингу укладених за галузями, %

Джерело: побудовано з використанням [9]

Питома вага вартості договорів фінансового лізингу укладених у сільському господарстві протягом досліджуваного періоду знижувалася. У 2015-2017 рр. майже 100% загальної вартості договорів фінансового лізингу концентрували юридичні особи-лізингодавці, а

станом на кінець 2019 р. частка фінансових компаній-лізингодавців досягла 6,1%.

Переважними предметами фінансового лізингу були транспорт, сільськогосподарська та будівельна техніка (рис. 5), при цьому більшість договорів укладалися на строк від 2 до 5 років.

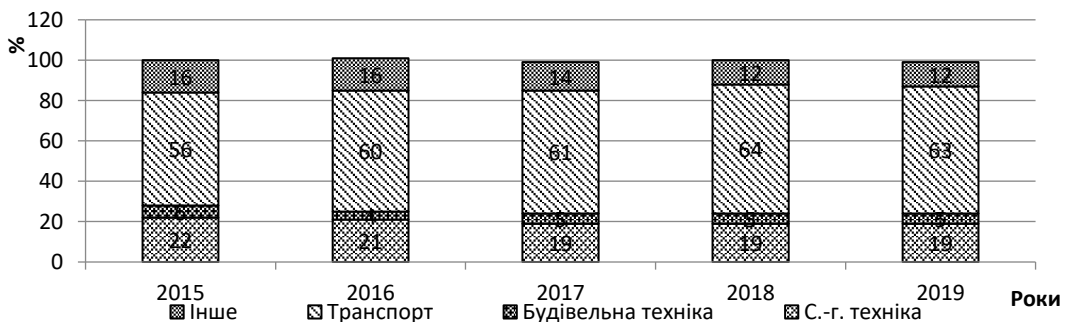

Рисунок 5 – Вартість договорів фінансового лізингу укладених за обладнанням, %

Джерело: побудовано з використанням [9]

Протягом 2019 р. найчастіше в лізинг фінансувалися техніка, машини та устаткування для сільського господарства, вартість договорів яких становила 6 701,0 млн грн (25,5%), що більше показника 2018 р. на 30,8% (1 577,9 млн грн).

Беззаперечним лідером у наданні послуг фінансового лізингу щодо сільськогосподарської техніки є компанія «ОТП Лізинг». У 2017 р. компанією «ОТП Лізинг» було збільшено укладання лізингових договорів до 701 одиниці на суму 50 млн дол. США, 80% одиниць техніки якої фінансувала Асоціація «Українське об'єднання лізингодавців» [10]. Так, із 315 переданих у лізинг тракторів у 2017 р. найбільш популярними були «Білорус» (89), «Case» (75), «New Holland» (55), «John Deere» (38) і «Fendt and Massey Ferguson» (34). Також було передано у лізинг 95 зернозбиральних комбайнів: 31 – марки «New Holland», 27 – «Case», 17 – «John Deere» та 11 – «Class» [10].

Українським клубом аграрного бізнесу в інформації про структуру наданих в лізинг активів в аграрному секторі зазначалося, що у 2017 р. основною технікою, щодо якої укладали договори лізингу, були трактори (50%), комбайни (25%) та обладнання для культивування (25%) [10].

У Європейському Союзі динаміка укладання договорів фінансового лізингу тісно пов'язана з обсягами капітального інвестування та переобладнання виробництва. Так, країнами-членами було взято курс на зниження рівня викидів вуглецю шляхом заміни активів на енергоефективні. Згідно зі звітом про стан розвитку лізингу у Світі, підготовленим компанією White Clarke Group, лізингова галузь останнім часом суттєво розширилася. Лізинг є особливо важливим джерелом фінансування (48%) для малих та середніх підприємств, про що свідчать дані Європейської комісії [6; 10]. Іноземні приклади демонструють привабливість лізингу, завдяки якому відбувається стимулювання економічного зростання та розвиток малих і середніх підприємств.

В умовах сьогодення суб'єкти вітчизняного аграрного сектору найбільш зацікавлені в техніці для збирання врожаю зернових, проте в найближчому майбутньому комбайни для збирання цукрового буряка та картоплі стануть більш механізованими, що сприятиме зростанню попиту на них з боку фермерів та можливості отримати їх у лізинг. Також є потенціал для надання на умовах фінансового лізингу об'єктів у виробництво олії з кукурудзи, сої та ріпаку.

Водночас в Україні відбулося оновлення моделі регулювання фінансового лізингу, головною метою якого є розвиток ринку фінансового лізингу на засадах прозорості й дотримання прав та інтересів клієнтів через упровадження ризикоорієнтованого підходу в регулюванні та нагляді.

Так, з 1 липня 2020 р. державне регулювання та нагляд за діяльністю, у тому числі з надання небанківськими фінансовими установами послуг

фінансового лізингу здійснює Національний банк України. Дана модель регулювання покликана забезпечити можливості для сталого та гармонійного розвитку ринку фінансового лізингу в Україні, а також врегулювати діяльність лізингових компаній відповідно до правил добросесної ринкової поведінки щодо роботи з клієнтами [10].

Крім того, з червня 2021 р. набирає чинності Закон України «Про фінансовий лізинг» від 04.02.2021 р. №1201-IX, метою якого є забезпечення захисту прав та законних інтересів лізингодержувачів, лізингодавців, створення належного конкурентного середовища у сфері фінансового лізингу, гармонізація законодавства України із законодавством Європейського Союзу та міжнародними стандартами, забезпечення сприятливих умов для розвитку економіки України [14].

Відкриття ринку землі передбачатиме запуск державної програми кредитування придбання земельної іпотеки для суб'єктів аграрного бізнесу. Разом із відновленням роботи Міністерства аграрної політики та продовольства України планується розробити механізм земельної іпотеки через державну компанію «Украгролізинг» на 2022 р. Разом із тим, потребує прийняття низка необхідних компонентів для безпечного запуску земельної реформи, а саме: антимонопольного законодавства та механізму консолідації земельних ділянок в єдині масиви [6].

Слід зазначити, що зараз існує законодавче обмеження на фінансовий лізинг земельних ділянок. Надання вищезазначених послуг буде можливим лише за умови, що держава перегляне такі обмеження та дозволить лізинговим компаніям володіти сільськогосподарською землею на час дії договору лізингу або під час вилучення за невиконання умов лізингового договору. Подібні права поширюються на банківський сектор у нещодавно прийнятому законодавстві.

Висновки. Отже, сільське господарство є однією з найголовніших галузей, яка фінансується за допомогою фінансового лізингу. Ріст ринку фінансового лізингу щодо надання послуг суб'єктам аграрного сектору відбуватиметься завдяки відновленню економічної активності та популяризації переваг цієї форми фінансування капітальних інвестицій.

Фінансовий лізинг в Україні перебуває на стадії формування через недостатній рівень розуміння особливостей його здійснення з боку споживачів та бізнесових структур, а також з огляду на зміни у законодавстві. Підвищення обізнаності споживачів та малого і середнього бізнесу щодо фінансового лізингу як інструмента для доступу до фінансування має стати пріоритетом лізингової галузі, її асоціації та органів державної влади.

Перші кроки в оновленні моделі регулювання фінансового лізингу здійснено шляхом передачі

повноважень Національному банку України в частині дотримання прав та інтересів клієнтів через запровадження ризикоорієнтованого підходу в регулюванні та нагляді.

Розвиток підприємств аграрного сектору можливий за умов впровадження програм підтримки фінансування та податкових стимулів для

лізингодержувачів та лізингодавців, а також популяризації українського ринку фінансового лізингу закордоном для зацікавлення міжнародних фінансових груп як у відкритті бізнесу, так і в інвестуванні у діючі лізингові компанії або програми в Україні.

Література:

1. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 № 723/97-ВР. URL: <http://surl.li/joll> (дата звернення 20.01.2021).
2. Галушко В. О., Деревецький Л. М. Фінансовий лізинг техніки у сільському господарстві. *Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал*. URL: <http://surl.li/jowo> (дата звернення 20.01.2021).
3. Карнаушенко А. С. Переваги та недоліки лізингу як виду фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*. №11. 2013. URL: <http://surl.li/joln> (дата звернення 20.01.2021).
4. Топішко Т. І. Принципи, функції та механізми лізингових операцій. URL: <http://surl.li/jolp> (дата звернення 20.01.2021).
5. Компанія НАК «Укragroleasing»: офіційний сайт. URL: <http://www.ukragroleasing.com.ua> (дата звернення 20.01.2021).
6. Українське об'єднання лізингодавців. URL: http://uul.com.ua/press/leasnews/item_1110/ (дата звернення 20.01.2021).
7. Компанія ТОВ «ТЕХНО-ЛІЗИНГ»: офіційний сайт. URL: <https://cutt.ly/ecxFEPO> (дата звернення 20.01.2021).
8. Кабінет Міністрів України. Постанова «Про порядок використання коштів державного бюджету, що спрямовуються на придбання вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу на умовах фінансового лізингу та заходи за операціями фінансового лізингу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1904-2003-n#Text> (дата звернення 20.01.2021).
9. Підсумки діяльності фінансових компаній та юридичних осіб (лізингодавців) за 2019 рік. URL: <http://surl.li/jolr> (дата звернення 20.01.2021).
10. Лізингова галузь в Україні: тенденції та рекомендації для зростання. URL: <http://surl.li/jols> (дата звернення 20.01.2021).
11. Майбутнє регулювання небанківського лізингу. Біла книга. *Національний банк України*, К. 2020. 23 с.
12. Сиренко Н. М., Мельник О. І. Бюджетно-податкове стимулювання інноваційного розвитку аграрного сектора економіки. *Економіст*. URL: <http://surl.li/jolu> (дата звернення 20.01.2021).
13. Потенціал лізингового фінансування в деяких сферах реального сектору. URL: <http://surl.li/qjea> (дата звернення 20.01.2021).
14. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 04.02.2021 № 1201-ІХ. URL: <https://cutt.ly/FvCG5kL> (дата звернення: 20.01.2021).

References:

1. Law of Ukraine «On Financial Leasing». (2004). Retrieved from: <http://surl.li/joll> [in Ukrainian].
2. Galushko, V.O. & Derevetsky, L.M. Financial leasing of machinery in agriculture. *Oblik i finansy APK: bukhhalterskyi portal*. Retrieved from: <http://surl.li/jowo> [in Ukrainian].
3. Karnaushenko, A. S. (2013). Advantages and disadvantages of leasing as a type of financing of innovative activities of agricultural enterprises. *Efficient economy*, 11. Retrieved from: <http://surl.li/joln> [in Ukrainian].
4. Topishko, T.I. Principles, functions and mechanisms of leasing operations. Retrieved from: <http://surl.li/jolp> [in Ukrainian].
5. NJSC Ukragroleasing Company: official site. Retrieved from: <http://www.ukragroleasing.com.ua> [in Ukrainian].
6. Ukrainian Association of Lessors. Retrieved from: <http://uul.com.ua>.
7. TECHNO-LEASING LLC : official site. Retrieved from: <https://cutt.ly/ecxFEPO> [in Ukrainian].
8. The Cabinet of Ministers of Ukraine. Resolution «On the procedure for the use of state budget funds directed to the purchase of domestic machinery and equipment for the agro-industrial complex on the terms of financial leasing and measures for financial leasing operations». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1904-2003-n#Text> [in Ukrainian].
9. Results of financial companies and legal entities (lessors). (2019). Retrieved from: <http://surl.li/jolr> [in Ukrainian].
10. Leasing industry in Ukraine: trends and recommendations for growth (2018). Retrieved from: <http://surl.li/jols> [in Ukrainian].
11. Future regulation of non-bank leasing. White book. (2020). *Natsionalnyi bank Ukrainy*, 23.
12. Sirenko, N. & Melnyk, O. (2013). Budget and tax incentives for innovative development of the agrarian sector of the economy. *Ekonomist*. Retrieved from: <http://surl.li/jolu> [in Ukrainian].
13. Potential of leasing financing in other spheres of the real sector. (2021). Retrieved from: <http://surl.li/qjea> [in Ukrainian].
14. Law of Ukraine «On Financial Leasing». (2021). Retrieved from: <https://cutt.ly/FvCG5kL> [in Ukrainian].

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License